

GREENPEACE

MAGAZÍN GREENPEACE ČESKÁ REPUBLIKA

JARO 2020

TÉMA ČÍSLA

POŽÁRY V AUSTRÁLII

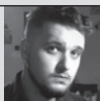
EDITORIAL

Milé čtenářky, milí čtenáři,
vítám vás u prvního letošního magazínu Greenpeace. Přelom roku byl poznamenán tragickou událostí globálních rozměrů. Australský kontinent zachvátily požáry nebyvalých rozměrů. Ohně dosahovaly takového rozsahu a intenzity, že se záchranné složky mnohdy zaměřovaly spíše na evakuaci obyvatelstva a zamezení dalšího šíření – uhašení stávajících požárů ani nebylo možné. Požáry zničily stovky lidských obydlí, shořelo přibližně 15 milionů akrů půdy a desítky tisíc zvířat přišly o život (některé odhady mluví o vyšších číslech, nicméně přesný výpočet zatím není možný). Devastující dopad měly lesní požáry také na hmyzí populaci – v Austrálii žije okolo 250 tisíc druhů hmyzu, přičemž teprve pouhá třetina byla vědecky popsána a katalogizována. S ohledem na závažnost této situace jsme jako jáma jarního magazínu vybrali právě australské události.

Na následujících stránkách naleznete reportážní texty přímo z australských oblastí zasažených plameny, články shrnující základní známá fakta o požárech, ale také pojednání etnozooložky Hany Novákové o doupatech vombatů, díky nimž se před požáry ukryla část prchající zvěře. Přinášíme také rozhovor s mluvčím Hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy Martinem Kavkou o tom, jak se bojuje proti lesním požárům, a v neposlední řadě připomeňme také článek vysvětlující vztah mezi klimatickou změnou a extrémními projevy počasí.

Zmíněné texty ovšem nejsou pouze čtením o vzdálených krajínách. Australské ekosystémy jsou samozřejmě specifické, nicméně místní požáry mají i svůj politický rozměr, který bychom neměli přehlédnout ani my, obyvatelé Evropy. K ničivému rozsahu požárů totiž přispěly také kroky australské vlády, která upřednostňovala spíše fosilní průmysl před potřebami životního prostředí. Tím ještě více oslabila krajinu už tak znatelně vystavenou klimatickým změnám. Leckterými zásahy tedy připomíná tamní vláda českou politickou reprezentaci. Země je propojeným ekosystém, který překračuje státní hranice. Ochrana klimatu a ekosystémů je proto nezbytná, ať už se jedná o jakoukoli část planety.

Lukáš Senft
vedoucí vydání

GREENPEACE MAGAZÍN

Vydává: Greenpeace Česká republika, Prvního pluku 12, Praha 8 – Karlín, 186 00, tel.: +420 224 320 448 nebo +420 224 319 667, e-mail: priznivci@greenpeace.org, www.greenpeace.cz
Vedoucí vydání: Lukáš Senft | Grafická úprava: Petr Slezák
Jazyková redakce: Igor Pejchal | Registrováno MK ČR E 20887,
ISSN 1211 81 68 | Podávání novinových zásilek povoleno
ředitelstvem pošt Praha, čj. NP 2417/1993 ze dne 14. 12. 1993

KRÁTCE

DEMONSTRACE PŘED AUSTRALSKÝM KONZULÁTEM V PRAZE KVŮLI POŽÁRŮM

Foto © Petr Zewlakk Vrabc / Greenpeace

Přes pět desítek lidí se v lednu zúčastnilo demonstrace na náměstí Republiky, která se pak přesunula před konzulát Austrálie v Klimentské ulici v Praze. Vyjadřovali solidaritu s lidmi a zvířaty zasaženými letošními bezprecedentními požáry a po australské vládě požadovali, aby začala řešit klimatickou krizi a snížila emise skleníkových plynů. Akce byla součástí globálního dne akcí – další protesty a happenings se konají v Austrálii, Kanadě, Novém Zélandu, Japonsku, Rusku, Polsku, Finsku, Švédsku, Norsku, Dánsku, Belgii a Izraeli.

KRITIKA MÉDIÍ ZA POPÍRÁNÍ VLIVU KLIMATICKÝCH ZMĚN NA AUSTRALSKÉ POŽÁRY

James Murdoch, syn tiskového magnáta Ruperta Murdocha, veřejně kritizoval média vlastněná jeho rodinou za „pokračující popírání“ souvislosti klimatické změny s požáry v Austrálii. Murdoch starší vlastní v Austrálii zhruba 70 procent všech místních médií. V českém kontextu se o ekolozích jako o „zeleňých bolševicích“ vyjadřují například někteří autoři na serveru Echo24.cz či serveru info.cz, který vlastní uhlobaron Daniel Křetínský.

OBSAH ČÍSLA

Editorial Krátce	2
Svědectví z Austrálie.....	3
Katastrofické požáry v Austrálii	4-7
Nejčastější příčinou lesních požárů je člověk	8-9
Architektura vombatů doupatě	10-11
Jak souvisí klimatická změna s extrémním počasím	12-14
Kam dopadá stín špinavých praktik uhelného průmyslu	15-17
Sbohem, uhlí	18-19
Ohrožené druhy.....	20

LEDEN 2020 Vrátili jsme se s manželem po deseti týdnech z východu Austrálie. Požáry začaly o dva měsíce dříve, než bývalo obvyklé v posledních (nepříznivých) letech. Tradičně nejhorší měsíce leden–únor teprve nadcházejí. 95 % zpravodajství se týká požárů, v dolní části obrazovky běží názvy požárů, které nejsou pod kontrolou, a seznamy vesnic a oblastí, kde je již pozdě na včasnou evakuaci. **Hodnocení rizika požárů: na škále od „mírné“ po „extrémní“ přibyla nejvyšší kolonka „katastrofické“.**

SVĚDECTVÍ Z AUSTRÁLIE

Zažili jsme v Melbourne den, kdy bylo 41 stupňů, vítr přes 100 km/h a vlhkost byla jen 10–12%, což je také důležitý faktor a extrémní hodnota. Bylo zavřeno více než sto škol, byla prováděna evakuace míst blízko požárů. Nejvyšší průměrná teplota v celé Austrálii jeden den překonala rekord z roku 2013 o 6 desetín stupně a vzápětí další den o celý jeden stupeň (41,9 stupně). U nás jsou rekordy překonávány o 1–2 desetiny stupně a i takový progres může signalizovat závažné změny. Tři obrovské požáry v oblasti Wolemi National Park a Blue Mountains na severozápad od Sydney se spojily v jeden MEGAPOŽÁR. Hoří oblast větší než Středočeský kraj. Nejrozsáhlejší požár v historii Austrálie. Hasiči vyprávějí, že tento požár už má zcela nepředvídatelné projevy, přesahuje veškeré zkušenosti.

Začátkem prosince jsme byli osm dní v Sydney. Město bylo ponořeno do kouře a dýmu. Viditelnost minimální, z botanické zahrady byly sotva vidět obrysy opery a Harbour Bridge už ne. Apokalyptickou vizi doplňovalo slunce vypadající za kouřovou clonou jako pomeranč – stále mě nutkalo se dívat, můj rozum nemohl pobrat, že můžu v poledne koukat do slunce. Asi desetina lidí nosí dýchací masky.

Vypravili jsme se na výlet do Katoomby. Doufali jsme, že bude aspoň místy Cliff Walk přístupný, nebo aspoň některé vyhlídky. Vše bylo ohrazeno páskou – kvůli nebezpečí požáru vstup zakázán. Na dvou místech, kde byla vyhlídka celkem blízko od silnice, jsme se špatným svědomím podlezli pásku a rozhlíželi se

po údolí pod námi. Nebylo skoro nic vidět, jen vzpomínky nám dokreslovaly ta místa, která jsme mívali rádi (před patnácti lety jsme žili rok v Sydney).

V úterý 9. prosince bylo město ponořeno do ještě hustšího dýmu než obvykle. Chtěla jsem si na rozloučenou projít oblíbenou Cliff Walk mezi Bondi a Coogee, doufala jsem, že u moře bude snesitelněji. Kolem třetí odpoledne se objevil těžký mrak i nad mořem a pocítila jsem, že mi není dobře. Z půlky cesty jsem se vydala zpátky. Večer ve zprávách byl tento den označen jako zdaleka nejhorší v dějinách, hazardní hodnota znečištění vzduchu (především nebezpečných částic PM 2,5) byla překročena 11–12krát, pobyt venku se přirovnával k vykouření osmdesáti cigaret. Dětem, starým, nemocným a oslabeným lidem se doporučuje nevycházet ven, oblepit škvíry a používat čističku vzduchu. Dobrá rada na pár dnů – ale když jde o týdný a měsíce?

Lidé si přáli do nového roku zdraví a bezpečí. První dva dny nového roku tomu bohužel nenahrávají. Další rekordů by se dalo uvést nespočet. Nejteplejší a nejsušší měsíc...

Moje nejvroucnější přání je, aby tyto rekordy z konce roku 2019 už nikdy nebyly překonány.

Hana Maslowska

Se svolením autorky přetištěno z jejího facebookového profilu. Redakčně upraveno.

KATASTROFICKÉ POŽÁRY V AUSTRÁLII

Foto © Kiran Ridley / Greenpeace

KATASTROFICKÉ POŽÁRY V AUSTRÁLII JSOU UKÁZKOU DOPADŮ KLIMATICKÉ KRIZE

Apokalyptické scény z Austrálie ukazují, jak ničivou sílu mají požáry. Vedou k úmrtím, vyhánějí tisíce lidí z jejich domovů a zachvátily už území o ploše 18 milionů hektarů. V plamenech hyne i divočina. Jak požáry zhoršila změna klimatu? A jak se jim dá zabránit? Austrálie čelí nebyvale silným požárům, které si už vyzádaly nejméně 34 lidských životů. Prudké požáry berou rodinám domovy a decimují i populace jednoho z nejslavnějších australských zvířat – koaly – i dalších druhů. Každým dnem se objevují další důkazy o tom, jak klimatická krize umocňuje katastrofické požáry, způsobuje nesmírné utrpení a ničí životní prostředí. Podívejme se na dosavadní fakta.

KTERÉ ČÁSTI AUSTRÁLIE POŽÁRY POSTIHLY?

V podstatě celý kontinent. Obzvlášť krutě se projevují v Novém Jižním Walesu, a to zejména kvůli hustému osídlení ve velkoměstech jako Sydney nebo Canberra a jejich okolí. Silně ale byla zasažena i Viktorie, jižní stát, kde se nachází Melbourne. Z východního výběžku tohoto státu pocházejí snímky lidí čekajících na záchranu z moře na pláži, která byla ze všech stran obklopená ohněm. Mnoho požárů zuří i v Queenslandu (na severovýchodě Austrálie, kde se nacházejí města Brisbane a Cairns) nebo ve státech Západní Austrálie a Jižní Austrálie.

JAKÉ ŠKODY POŽÁRY NAPÁCHALY?

Narůstá počet obětí (v době uzávěrky dosud minimálně 34 mrtvých osob) a desítky dalších se stále pohřešují. Jen v Novém Jižním Walesu vyhořelo přes 1500 domovů. Podle aktuálních zpráv se již oheň zmocnil území o ploše 18 milionů hektarů, což odpovídá rozloze větší než je dvojnásobek ČR. Pro srovnání: při masivních požárech v Amazonii lehlo popelem na 900 000 hektarů a v Kalifornii téměř 800 000 hektarů. Ekologové z Univerzity v Sydney odhadují, že oheň zabil děsivé množství zvířat včetně tisíců koalů, kteří plamenům nedovedou utíkat dostatečně rychle. Znečištění ovzduší v Sydney a Brisbane dlouhodobě patří k nejnebezpečnějším na světě a nyní se dýchací potíže ještě umocňují, především u dětí, starších osob nebo těch, kdo trpí astmatem a dalšími onemocněními. Znečištění ale doléhá i na sousední Nový Zéland, přestože je od požárů vzdálený přes tisíc kilometrů. Zasněžené ledovce se zbarvily do špinavé žluté následkem prachu a částic přivátých z hořící australské buše.

ČÍM JSOU POŽÁRY ZPŮSOBENÉ? COPAK V AUSTRÁLII NEHOŘÍ POŘÁD?

Na vině je silné dlouhodobé sucho a rekordní vlny veder. Severovýchod Austrálie, kde se požáry projevují

nejmocněji, byla zachváčena nejhoršími suchy v historii. V roce 2019 bylo rekordní sucho za období od ledna do srpna zaznamenáno v mnoha zasažených oblastech. V listopadu austrálští meteorologové zdokumentovali vůbec první den, kdy v celé Austrálii vůbec nezapršelo. Teploty závratně narůstají. Rekordy padly v polovině prosince a na začátku roku 2020 vyšplhaly opět výš. V mnoha postižených oblastech teploty vystřelily do výše okolo 45 stupňů Celsia. Nejrozpálenějším místem se začátkem ledna stalo předměstí Sydney s 48,9 stupně. V tomto ročním období k požárům v Austrálii obvykle dochází, ale tentokrát kvůli změně klimatu začaly dříve, trvaly déle a byly vážnější a nepředvídatelnější. Kvůli problematickému počasí bylo také mnohem těžší si s požáry poradit běžnými metodami.

JAK NA KRIZI REAGUJE VLÁDA?

Na pomoc s evakuací a hašením požárů byla nasazena armáda v takovém rozsahu, který Austrálie nepamatuje od druhé světové války. Premiér Scott Morrison nicméně čelí kritice za nedostatečnou angažovanost

a nepřítomnost v místě požárů, a rovněž za zlehčování role klimatické změny. Vyčítáno mu bylo mimo jiné to, že v době, kdy prosincové požáry vypukly obzvláště silně, odjel na dovolenou na Havaji. Lidé po celé Austrálii se ale aktivizují, nabízejí ubytování, léky a potraviny těm, které požáry postihly. Hasiči a hasičky, mezi nimiž je řada neplacených dobrovolníků, neúnavně bojují s ohněm a zahraňují životy a domovy.

CO VLÁDA DĚLÁ S KLIMATICKOU KRIZÍ?

Rozhodně mnohem méně, než by mohla. V roce 2019 byla Austrálie druhým největším vývozcem uhlí na světě. Uhlí patří k hlavním příčinám klimatické krize, která sezonu požárů zhoršuje. Australské emise v posledních čtyřech letech stoupají a vláda nemá žádný přesvědčivý plán, jak tento trend zvrátit. Morrison dokonce dlouho zpochybňoval spojení mezi podmínkami umocňujícími požáry a změnou klimatu, protože to podle něj nebylo dostatečně „věrohodné“.

Australská vláda se musí vyrovnat nejen s bezprostředními následky katastrofy, ale také rázně zakročit a snížit emise, aby se omezil dopad klimatické krize jak na obyvatelstvo Austrálie, tak na další lidi jinde na světě.

Vlády celého světa také mají odpovědnost v tom, že musí jasně spojit australské katastrofické požáry se stavem globální klimatické pohotovosti. Katastrofickým dopadům ohřívání planety lze zabránit jen tehdy, začne-li se výrazně snižovat spalování fosilních paliv.

*přeložila Petra Jelínková
text byl připraven na konci ledna*

Podle odborníků je Austrálie mezi vyspělými zeměmi tou, která je nejvíc zranitelná a nejvíce ohrožená probíhající změnou klimatu. Apokalyptické výjevy doprovázející letošní obří požáry to bohužel potvrzují. Přesto si pod sebou Austrálie dál podřezává příslovečnou větev a plánuje otevřít největší soustavu uhelných dolů na světě. Děláme to v České republice jinak? Pár podobností mezi Austrálií a Českem by se našlo.

7 věcí,

VE KTERÝCH SE AUSTRÁLIE PODOBÁ ČESKÉ REPUBLICE

1. Globální teplota kvůli změnám klimatu stoupla o jeden stupeň Celsia a již tato změna má velké následky. Austrálii trápí již několik let sucho a vedro a Česká republika je na tom podobně. Na rozdíl od Austrálie u nás díky včasným a profesionálním zásahům hasičů neshořela velká plocha lesů, přesto jsou české lesy v rozkladu. Kvůli suchu masivně umírají především smrkové porosty, jejich oslabené monokultury pak decimují václavky či kůrovec, který se kvůli prodlouženému teplému období množí několikrát do roka. Sucho si vybírá svou daň i v zemědělství, kde se některá pole mění ve vyschlou poušť, především v jižních částech republiky. Situace se podle vědeckých prognóz v obou zemích bude spíše zhoršovat. Podle českých vědců již nyní můžeme počítat s nárůstem průměrné teploty v Česku minimálně o dva stupně Celsia, po roce 2050 pak může přijít další výrazné oteplení, pokud se nám nepodaří změny klimatu zmírnit či zpomalit.
2. Máme vládu, která sice klimatickou změnu nepopírá, ale zatím nedělá nic, aby jí zabránila. Namísto uzavření staré a špinavé elektrárny v Počeradech ji polostátní ČEZ v roce 2024 předá uhlobaronovi Pavlu Tykačovi. Česká republika přitom energii z hnědého uhlí nepotřebuje, patří k největším světovým vývozcům energie. A Počerady budou dál zhoršovat globální klimatické podmínky i zdraví lidí v několika evropských státech.
3. Máme uhlobarony, kteří mají plnou pusou řečí o investicích do ekologie, přitom kdykoli můžou, žádají o výjimky z pravidel, která vznikla kvůli ochraně životního prostředí a zdraví.
4. Uhelnému průmyslu vychází vstříc i regionální úřady. Elektrárně Chvaletice, kterou také vlastní uhlobaron Tykač, šli úředníci Pardubického kraje tak na ruku, že jí na úplném konci roku 2019 dali výjimku na vypouštění prachu i ve chvíli, kdy sami sebe označili za podjaté.
5. Zatímco v australských médiích vlastněných mediálním magnátem Rupertem Murdochem vychází hoaxy o tom, že rozsáhlé požáry zapalují ekologové, v České republice vlastní několik anti-ekologicky naladěných médií uhlobaron Daniel Křetínský. A uhlobaron Pavel Tykač si platí PR agentury, které se neštítí i špinavých a neférových praktik. Stejný člověk, který spravuje facebookový profil elektrárny Chvaletice, kupříkladu přispívá také na profil Greenpiss, který za Tykačovy peníze útočí na ekologické organizace.
6. Podobně jako v Austrálii také u nás změnu přístupu ke změně klimatu nebude iniciovat sama od sebe vláda bez vnějšího tlaku silné občanské společnosti, která není pod vlivem uhelné lobby.
7. Stejně jako v Austrálii je řešení stále naléhavější změny klimatu jasné. Začít efektivně a rychle nahrazovat fosilní paliva. Další kroky pro ochranu klimatu musí následovat, ale ukončování fosilních zdrojů energie je klíčové.

**Luboš Pavlovič
Lukáš Hrábek**

NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINOU LESNÍCH POŽÁRŮ JE ČLOVĚK

Rozhovor s tiskovým mluvčím Hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy Martinem Kavkou o suchu a lesních požárech.

Jak časté jsou lesní požáry?

V období sucha, které nás trápí už dva nebo tři roky, jsou lesní požáry častější. Já jako mluvčí a vyšetřovatel v Praze vidím, že tady se lesní požáry neobjevují tak často jako v jiných částech Česka. My tu obecně řešíme spíše požáry travin a lesoparků, ale nejedná se o rozsáhlé požáry toho typu, které se objevují v Austrálii. Větší požáry se ale objevují, například na Liberecku jednou za rok nebo na jižní Moravě. Když to shrnu: požáry jsou ve zvýšeném počtu, a to právě v období největšího sucha, ale nejsou to požáry, které by hasiče zaměstnaly na týden – požáry jsou menšího charakteru a daří se nám je podchytit a uhasit za den, za dva.

Změnil se způsob práce hasičů během letních měsíců?

Hodně využíváme dobrovolné jednotky a snažíme se s nimi spolupracovat, aby byly v letních měsících

více připraveny a byly k dispozici, pokud by došlo k většímu požáru. Ale dopředu takové události ovlivníme maximálně prevencí – tím, že budeme lidem říkat, aby se chovali obezřetně, nerozdělávali v lese oheň, nekouřili tam. A tomu pomáhají i vyhlášky v období sucha. Když je vydá Český hydrometeorologický ústav nebo když kraj vydá tzv. nařízení, ve kterém se zpřesňuje, co se nesmí dělat a kde se to nesmí dělat. Jsou to obecné věci: rozdělování ohně, kouření v lese (nebo například padesát metrů od lesa), zábavní pyrotechnika. Tyto informace a vyhlášky pomáhají k tomu, aby se lidé chovali obezřetně, nebo je to k tomu alespoň nabádá. Minulý rok jsme zaznamenali úspěch, co se týče zmíněného nařízení, protože se značně medializovalo, také informace o suchu se objevovaly v médiích. A v Praze jsme se instrukce nařízení snažili dostat do médií a k lidem, takže jsme poté zaznamenali pokles rozsáhlejších požárů. Potýkali

Ilustrační foto © Kiran Riley / Greenpeace

více času přijet a uhasit jej. Je to dobrá prevence především proti šíření požáru, protože to nejhorší, co se objevuje v přírodě a lesích, je právě rychlé šíření. Když se do toho ještě přidá vítr, tak je to skoro neuhasitelné a hasiči se musí soustředit spíše na oblasti, kde oheň ještě není – dělat tam překážky nebo to preventivně zkrápět vodou. Nebo když hoří louka, dělá se tam pruh ornice: zlikviduje se to, co by mohlo hořet, aby požár nepřeskočil dál. Když hoří louka, zemědělci v bezpečné vzdálenosti od požáru vezmou pluh a udělají třeba čtyřmetrový pruh – zoorají pole – a požár se nemůže šířit.

Jak se u lesních požárů postupuje? Tam asi bude jiný proces než u běžného požáru...

Ano. Na uhašení lesního požáru potřebujete hodně hasičů. Bývá to v letních měsících, kdy hasiči bývají celkově vyčerpaní, takže je musíte častěji střídat. Bývá to v prostředí, kde není zdroj vody, nejsou tam hydranty, rybníky – takže my musíme do těch míst vodu dovážet, bývá tam velké nasazení cisteren. A pokud je to opravdu velký lesní požár, který se šíří, tak nastupuje letecké hašení, u nás nejčastěji z vrtulníku, a to pomocí bambi vaku. To je vak, který se rychle naplní, vrtulník naletí nad zdroj požáru a z paluby vrtulníku odjízí bambi vak a několik tisíc litrů vody se naleje na hořící místo. A tohle může ten vrtulník dělat prakticky nepřetržitě, i když musí samozřejmě natankovat. Toto opatření patří mezi velmi účinné, když je tým sehraný. Piloti vrtulníků na to přímo trénují, my používání bambi vaku trénujeme intenzivně na jaře, aby se hasiči neobávali pod vrtulníkem, aby věděli, co to dělá, ale také aby pilot vrtulníku věděl, jak se mu s tím létá... Vrtulník se navíc dostane tam, kam by se lidé nedostali, a má lepší manévrovací pozici než letadlo – vrtulník má čas přesněji zaměřit místo.

Sledoval jste práci hasičů v Austrálii?

Sledoval. Co se odehrává v Austrálii, je Česku naštěstí velmi vzdálené. Tam hoří obrovské plochy, které vždycky nejdou uhasit a hasiči se spíše soustředí na to, aby se oheň dál nešířil. To, co už hoří, většinou nemá cenu hasit. Hasiči se musí dostat na okraj požáru a uhasit tento okraj, aby plameny nepostupovaly dál. V té Austrálii to bylo tak brutální, že se hasiči spíše snažili dostat lidi do bezpečí, protože požár byl v takovém stadiu, že se s tím skoro nedalo nic dělat.

jsme se spíše s drobnostmi, které se nám podařilo rychle uhasit.

Takže lidé na prevenci slyší?

Já myslím, že ano. A když budeme dávat příklady požárů v Řecku či Austrálii, tak lidé budou obezřetnější a nebudou používat otevřený oheň.

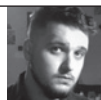
Jaké jsou nejčastější příčiny lesních požárů?

Nejčastěji za to může člověk. Buď nedbalostí, když rozdělá táborák v přírodě nebo když kouří v lese a odhodí nedopalek nebo ten oheň zapálí úmyslně. Další příčiny požáru v přírodním prostředí jsou údery blesku, ale to jsou pouze ojedinělé případy.

Lze považovat za prevenci i třeba nesekání travníků, díky čemuž jsou traviny vlhčí?

Určitě. Suchá tráva dělá asi největší problémy. To je případ Prahy, kde příliš lesů nemáme, ale je tu hodně travin. Když se tráva méně seká a je zelenější, tak je taky méně náchylná k tomu, aby na ní vznikl požár. Ale ovlivňuje to také šíření požáru. Pokud už někdo rozdělá oheň a ta louka je zelenější, požár se tolik nešíří a někdy i uhasne sám, případně máme

Lukáš Senft
vedoucí vydání

ARCHITEKTURA VOMBATÍHO DOUPĚTE

Ještě ani nevyhasly amazonské požáry, když se z podobného důvodu pozornost světa upřela k Austrálii. Nejen těm, kdo vyrostli na reprízách hraného seriálu o klokanici Skippy, se zjevila dramata, o jakých se tehdejší filmové produkci ani nesnilo. Hromadné úprky klokanů v oblacích kouře po úbočích kopců, výskoky vačnatců před neproniknutelnými ohňovými stěnami, bezpočetné záběry ještě živých, ale ohořelých koalů, napájených Australany z PET lahví.

Při pohledu na obrazy zkázy hořkly Evropanům štedrovečerní večere na stolech a výmluvnou vizitkou toho, jak hluboko nás spektakl takovéto podoby klimatické krize zasáhl, bylo více než 20 milionů korun vybraných sbírkou pražské zoo na pomoc australské fauně (psáno 7. února 2020).

V atmosféře obecné solidarity nepůsobily zprvu překvapivě ani zprávy o tom, že vombati „směřují ostatní živočichy, prchající v panice před ohněm, do svých podzemních metropolí ve snaze je zachránit“. Zprávu v této podobě dokonce převzalo

novozélandské Greenpeace. Po pár dnech byla upravena – již ve smyslu, že vombati sice nikoho nikam nesměrují, ale jejich rozsáhlé a široké podzemní labyrinty opravdu slouží řadě živočichů jako útočiště před požáry. Jak se to má s vombaty doopravdy?

Tito po klokanech největší vačnatci (váží až 35 kg) – a nejbližší příbuzní koalů – si hloubí komplexy prostorných chodeb a doupat. Tyto prostory někteří časem opouštějí, aby si vybudovali nové obydlí jinde. Většinou bývají dost teritoriální; jsou

doloženy případy, kdy zadusili lovecké psy ve snaze před nimi své příbytky ubránit. Vombatí „metropole“ skvěle izolují před vedrem i zimou a skýtají kýžený stín, takže ještě před bezprecedentními požáry byly doloženy hojné případy toho, že se do opuštěných doupat uchýlovala k odpočinku jiná zvířata, kupříkladu koalové, ale třeba také motýli. Něco takového je možné i v obydleném doupěti, totiž ve chvíli, kdy vombat spí v některé z bočních chodeb. A samozřejmě úplně specifickou situací je katastrofa typu ničivý požár. Bylo by třeba fotopastí v doupatech, abychom zjistili, co přesně se vlastně během požárů odehrálo. Možnost, že se v panice, jakou požáry obecně způsobily, chovali živočišové bojovníci o holý život atypicky, tedy v případě vombatů si třeba přechodně přestali chránit obydlí, není nijak nereálná. Na celém příběhu je ale možná zajímavější, co vypovídá o nás, lidech – a co z něj plyne dál?

Při četbě o vombatích stavbách si nešlo nevzpomenout na jiné „stavitele“; tuzemské bobry. Když se podíváme na českou krajinu, potýká se – kromě promoření glyfosátem, obřích lánů monokultur, nízké propustnosti pro migrující živočichy kvůli pásmům dálnic a železnic – rovněž s nedostatečnou zádrží vody. Paralelně ale sledujeme, jak když se k nám po letech balancování na hraně nebytí konečně vrátili bobří a začali na řadě míst naší republiky živě prosperovat a přetvářet krajinu po svém, tedy mimo jiné vytvářet lužní lesy, a tím zadržovat vodu v krajině, byl v jižních Čechách dokonce povolen jejich odstřel. Podobu zadržování vody v krajině a podobu vlastně téměř všeho může stále ještě vytvářet jediný živočich, totiž člověk. Bohužel.

Tragédie australského kontinentu obnažila a vynesla do popředí témata, kterým je třeba věnovat primární pozornost. Bezesporu k nim patřilo selhání

” Umělecký hrnčír Steve Harrison zalezl do ohnivzdorné hrnčírské pece, když se oheň přiblížil k jeho domu tak rychle, že neměl šanci uniknout. Pec, podobně jako vombatí nora, izoluje dovnitř i ven. Zachránilo mu to život – zbytek jeho obydlí lehl popelem...

politické reprezentace Austrálie v čele s premiérem Scottem Morrisonem, Morrisonova otevřená podpora fosilnímu průmyslu, nihilistické zemědělství typu po-nás-potopa, greenwashing firem jako Siemens a celková podpora nadnárodních korporací myšlenky nekonečného růstu, což se tváří v tvář prohlubující se klimatické katastrofě jeví s definitivní platností naprosto obscénně. Jedná se vlastně o podobné problémy, jaké v tuto chvíli řeší také naše republika a šokující řada dalších zemí.

V závěsu za tím se ale otevřely subtilnější otázky. Jednou z australských otázek je tato: když je vykořisťovatelský přístup k přírodě tak nevhodný, nebylo by možné vrátit se k tradičním metodám nakládání s krajinou, jaké užívali někdejší Aboriginové? A pakliže ano, není krajina proměněná již příliš? Půjde kdysi osvědčené postupy uplatnit beze zbytku stejně?

Jedním z lidí, kteří zázračně přežili bezprecedentní australský požár, ačkoliv se ocitli v jeho epicentru, byl také sedmašedesátiletý umělecký hrnčír Steve Harrison z vesničky Balmoral v Novém Jižním Walesu. Oheň se přiblížil k jeho domu tak rychle, že neměl šanci uniknout. Naštěstí ho napadlo zalézt si do ohnivzdorné hrnčírské pece, což mu zachránilo život. Pec, podobně jako vombatí nora, izoluje dovnitř i ven. Zbytek Harrisonova obydlí lehl popelem. Propříště si Harrison na izolačním principu hrnčírské pece chce vybudovat celý domov.

Obří vlna solidarity lidí celé planety s trpící australskou faunou dává naději, že lidstvo začíná radikálně přehodnocovat svůj vztah ke stále vzácnějším zvířatům. Bylo by hezké, kdyby podoba budoucího světa nehledala inspiraci jen v modelech a postupech Aboriginů. Klimatická krize ukazuje, že náš druh, svému výjimečnému rozumu navzdory, patent na rozum bohužel opravdu nemá. A také už víme, že nejsme jediným živočišným druhem, na nějž je třeba brát zřetel. Notabene, ví-li si vombat s ohněm či bobr se zádrží vody v krajině rady leckdy lépe, než my všichni dohromady.

Foto © Alana Holmberg / Greenpeace

Hana Nováková
etnozooložka

JAK SOUVISÍ KLIMATICKÁ ZMĚNA S EXTRÉMY POČASÍ

Průměrné teploty na zemském povrchu se od průmyslové revoluce zvýšily přibližně o 1 °C. Toto zvýšení souvisí s lidskou aktivitou – emisí aerosolů, změnou využívání půdy, emisí skleníkových plynů a dalšími vlivy. Růst průměrné globální teploty je zároveň nejjasnějším ukazatelem skutečnosti, že dochází ke změně klimatu. My lidé ovšem příliš nevnímáme tuto „průměrnou teplotu“ vlastními smysly. Jeden z důsledků změn klimatu ale vnímáme velmi zřetelně, a sice extrémní počasí.

Foto © Pedro Armestre / Greenpeace

VZTAH POČASÍ A KLIMATU

Než se pustíme do popisů orkánů, ohnivých smrští a bouřek, je třeba osvětlit vztah mezi počasím a klimatem. Ačkoli jsou počasí a klima nerozlučnými souputníky, musíme mezi nimi rozlišovat. Počasí je čistě krátkodobá záležitost, vyvíjí se v hodinách, někdy se mění z minuty na minutu. Dnes můžeme mít krásné počasí, zítra deštivo. Klima, na rozdíl od počasí, má dlouhodobý charakter. A co je ve vztahu mezi počasím a klimatem důležité: počasí je klimatu podřízeno. Krásný příklad vztahu mezi klimatem a počasím představil Neil de Grasse Tyson při své procházce se psem. Až půjdete se

psem, také si vztah mezi počasím a klimatem můžete vyzkoušet.

Až vyrazíte se psem na vodítku, pes bude běhat nepředvídatelně ze strany na stranu, čmukat zde a zase jinde. Bude se ale moci pohybovat jen tak, jak mu dovolí vodítko. Podobně se chová i počasí. Stejně jako je rozsah pohybu psa na vodítku definován vámi a směrem, kterým míříte, je počasí definováno klimatem. Klima je, jak již bylo zmíněno, na rozdíl od počasí dlouhodobé, představuje trend, kterým se počasí řídí, klima určuje různorodost počasí. A pokud se změní na základě vnějších faktorů klima, změní se i různorodost počasí.

Dobře můžeme tento posun vidět na pravděpodobnosti počasí při změně průměrné teploty. Z dlouhodobého hlediska jsou pravděpodobnosti událostí spojených s počasím rozloženy na Gaussově křivce. Většinu času – nejčastěji – je relativně dobré počasí, tedy bez velkých extrémů. Méně času přicházejí události jako bouřky nebo výrazně teplé či studené dny. Nejméně často jsme pak svědky opravdu extrémních událostí jako například velmi chladných nebo naopak tropických dnů, vysokých srážkových úhrnů nebo velmi suchých dnů. Pokud se ovšem změní klima, například se zvýší průměrná teplota, změní se i distribuce pravděpodobnosti počasí. To znamená, že růst teploty zvýší pravděpodobnost extrémně teplého počasí a zároveň se objeví možnost ještě extrémnější události.

Celý vztah mezi klimatem a extrémní počasí je ale komplikovanější. Ačkoli růst průměrné globální teploty opravdu zvyšuje pravděpodobnost extrémních projevů počasí, prokázat přímý vliv změny klimatu u jednotlivých extrémních událostí je velmi problematické. Experti, kteří se zabývají vztahem mezi extrémní počasí a klimatické změny, rozlišují celkem čtyři typy takového vztahu:

1. Událost (typ počasí) se stává s klimatickou změnou pravděpodobnější.
2. Událost se stává s klimatickou změnou méně pravděpodobná.
3. Nedochází k detekovatelným změnám v pravděpodobnosti události.
4. Se současnými nástroji a znalostmi není možné rozhodnout.

Představme si dva příklady počasí, které vyústily v extrémní události, a odpovíme si, jakou roli v těchto situacích sehrála klimatická změna.

POVODNĚ V BENÁTKÁCH

Na podzim minulého roku byly Benátky, perla Itálie, několikrát zaplaveny přílivovou vlnou. A právě Benát-

Foto © Roberto Silvino / Greenpeace

ky, vlastně celý Jadran, jsou dobrým příkladem toho, jak je někdy obtížné provázat klimatickou změnu s extrémním počasím. Sešlo se zde totiž několik jevů, které nemají s klimatickou změnou nic společného a dohromady stvořily vodní monstrem. O co se jedná?

Geografie Jadranu

Kdo jen trochu zná geografii jižní Evropy, tak ví, že Jadran je relativně uzavřené moře, které je na svém severozápadním výběžku v oblasti Benátek i relativně mělké.

Oblast severozápadního Jadranu dlouhodobě klesá

Je totiž součástí malé tektonické desky, Adriatic plate, která je dlouhodobě tlačena Afrikou pod Evropu.

Převládající větry

Pokud dlouho vane vítr jedním směrem, dokáže vodu unášet s sebou a tlačit ji před sebou. Pokud vodu žene do mělké, uzavřené zátoky, bude se v ní zákonitě zvedat hladina vody. A přesně takový vítr váh během podzimních událostí. Tento vítr má dokonce i jméno, JUGO (případně jej najdete i pod názvem Široko, tento název používají ve Slovinsku a Itálii).

Během zatopení Benátek se oblastí prohna tlaková níže

Na moři tlaková níže znamená vzduší hladiny, často i s příchodem bouře a vln, které hladinu opět zvyšují.

Úplněk

Zrovna panoval úplněk, při němž nastává největší odliv a příliv. Přílivy na Jadranu (ve srovnání například s Biskajským zálivem) nejsou příliš intenzivní, ale přesto mají určitý vliv.

Pokud spojíte výše zmíněné body, vzniká událost, které se v námořní praxi říká „Storm surge“, tedy bouřková vlna. Tvrdit, že zatopení Benátek souvisí se změnou klimatu, je tedy velmi ošemetné. Zároveň ale platí, že klimatická změna zvyšuje pravděpodobnost takových událostí.

POŽÁRY V AUSTRÁLII

Oproti tomu zdůvodnění situace v Austrálii není příliš komplikované. Příčina bezprecedentních požárů je podle meteorologů jasná – klimatická změna. Dlouhodobé trendy zvyšujících se teplot a snižujících se srážek vytváří ideální podmínky pro vznik rozsáhlých požárů. Od roku 1910 stoupla průměrná teplota v Austrálii zhruba o 1 °C. Přisuzovat jednotlivé požáry přímo klimatické změně je samozřejmě velmi obtížné, ale dlouhodobé trendy jsou jasné.

Foto © Kiran Ridley / Greenpeace

Extrémní projevy počasí nejsou ze své podstaty časté události. Růst průměrné globální teploty zvyšuje vyšší pravděpodobnost extrémních jevů počasí. I se současnými znalostmi je stále relativně obtížné jasně prokázat propojení mezi jedním extrémním jevem a růstem globálních teplot, obecně ale můžeme říci, že se rozhodně zvyšuje četnost takových událostí.

Milan Vítek

kampaně Greenpeace

KAM DOPADÁ STÍN ŠPINAVÝCH PRAKTIK UHELNÉHO PRŮMYSLU

Před několika týdny rozhýbala dění v českém internetovém prostředí bezpečnostní chyba Facebooku, která kromě jiného odhalila personální propojení mezi dezinformační stránkou Greenpiss a facebookovým profilem elektrárny Chvaletice. Nebylo to poprvé, kdy PR firmy napojené na Severní energetickou použily neetické praktiky.

JAK VŠE ZAČALO

Majitel Severní energetické Pavel Tykač o sobě uvádí a popisuje získání svého obrovského jmění během 90. let v časopisu Forbes takto: „Uvažoval jsem tak, že když něco zákon nezakazuje, je možné to dělat.“ Tohle pravidlo naplnil a dodnes naplňuje opravdu vrchovatě. A někdy má jeho podnikání také vedlejší ztráty, ať už firem z jeho portfolia, jako byla zkrachovalá Agrobanka či vytunelované CS Fondy v 90. letech, či z oblastí obchodních partnerů – příkladem může být strojírna RIA Královopolská, která nepřežila zakázku na stavební úpravy elektrárny Chvaletice v roce 2016 a na Severní energetickou kvůli tomu podala arbitrážní žalobu kvůli neplacení za služby.

I samotný vstup Tykače do energetického sektoru provázela kontroverze. Koupil totiž původně státní Mosteckou uhelnou za dost podivných podmínek od bývalých vysokých manažerů firmy. Ti se jí zmocnili poté, co ji podle dostupných informací a svědectví koupili za peníze, které vyvedli z účtu, kam si těžební firma odkládala prostředky na rekultivace po těžbě. Na konci série pofiděrních transakcí stál Tykač, který celou nekalou operaci vyvážení firmy ze

státního majetku „legalizoval“. Nechce se nám věřit, že by Tykač nevěděl, jakou firmu si kupuje a za jakých podmínek, nicméně v probíhajícím procesu jako podílík nefiguruje. Původně státní firma se pod vedením Tykače transformovala na několik různých společností, z nichž mnohé společnosti, včetně současné mateřské firmy Seven Energy, sídlí v zahraničí. Po převzetí Mostecké uhelné vedl Tykač s ostatními konkurenty v odvětví energetiky nevybíravou obchodní válku o ceny uhlí a nebývalou energií napřel také do snahy prolomit těžební limity na dole ČSA, což by vedlo ke zbourání města Horní Jiřetín. Limity zůstaly rozhodnutím vlády v roce 2015 zachovány.

V říjnu 2016 proběhl protest Greenpeace na chladicí věži Tykačovy elektrárny Chvaletice proti dalšímu prodloužení jejího provozu za horizont roku 2020. Jak se zdá, protestující šlápli Severní energetické na kuří oko. Protest na elektrárně skončil 7. října 2016 a už 11. října 2016 koupila PR firma IDMZ s.r.o. pracující pro uhlobarona Tykače doménu Greenpiss. Vzápětí se na YouTube pod jménem Greenpiss objevilo video parodující právě proběhlý protest. Firma IDMZ s.r.o. dnes již neexistuje, neboť

– jak dokazuje rejstřík firem – byla přejmenována a nyní figuruje jako firma Olmer Ad. Nicméně na spolupráci se Severní energetickou se podle webové prezentace firmy nic nemění.

Co je ale důležité, na facebookovém profilu Greenpeace už během samotného protestu ve Chvaleticích vystupovala skupina několika profilů, které vehementně a pravidelně schvalovaly a obhajovaly kroky elektrárny a nevybíravě útočily na ekologickou organizaci. Jedním z nich byl i Petr Dušek, který je reálnou osobou. Kromě pana Duška reagovalo ale i několik desítek prokazatelně falešných profilů, které – jak se ukázalo – byly propojeny. Jejich aktivity na internetu trvaly několik let, byly mnohem rozsáhlejší a neomezily se jen na otravování na FB profilu Greenpeace. Dalších zhruba 10 profilů, se kterými byla tato skupina ve spojení, patřilo reálným lidem – mezi nimi bylo například několik jedinců pracujících v odvětví fosilních paliv, kteří se na Facebooku proti uhelné kampani Greenpeace také vymezovali. A byl mezi nimi i PR specialista z agentury Extender Petr Secký.

GREENPISS V HLEDÁČKU MÉDIÍ

Doménu Greenpiss během března roku 2017 převádí firma IDMZ, respektive Olmer Ad, na Michaelu Kuřátkovou, svou zaměstnankyni a partnerku majitele agentury Zbyňka Olmera. Hlavním důvodem převodu je snaha zakrýt pravého zadavatele stránky a hlavně vydávat tuto stránku za občanskou iniciativu. V odborných kruzích se této taktice říká astroturfing.

Obsah stránky je velmi jednoduchý, připomíná petici Greenpeace jen s obráceným smyslem (s jednoduchou animací panáčka močičiho na planetu Zemi) a představuje několik příspěvků v rubrice Green news. Zároveň jsou součástí stránky i dva odkazy na sociální sítě, jeden na nepříliš kvalitní YouTube kanál, druhý na facebookový profil Greenpiss.

Souvinnost mezi stránkou a facebookovým profilem Greenpiss ve svém článku popsali v červnu 2019 pro server Aktuálně Helena Truchlá a Martin Biben. V článku vystupuje i Petr Dušek, který na dotaz, zda je Olmer Ad propojena s profilem Greenpiss, docela překvapivě odpovídá: „O těchto aktivitách nic nevíme.“

Je nutné agentuře Olmer Ad a asi především Petru Duškovi poděkovat, že po zveřejnění článku přestávají na profilu Greenpiss tolik přirovnávat ekologické hnutí k fašistům a mažou takové příspěvky, které jsou hrubě urážlivé a jsou proti pravidlům Facebooku. Ovšem oprátka na hlavní fotce profilu zůstává. Stojí za to rovněž poznamenat, že doménu www.greenpiss.cz agentura již nevlastní, její nový majitel ji přesměroval na článek serveru Aktuálně.cz.

SHODA SPRÁVCE PROFILU GREENPISS A STRÁNKY ELEKTRÁRNY CHVALETICE

Prozatím poslední kousek skládačky PR aktivit Severní energetické se objevil díky bezpečnostní chybě Facebooku. Na několik hodin bylo možné zobrazit, kdo upravoval na veřejných profilech jednotlivé příspěvky. Jeden ze čtenářů serveru Aktuálně.cz František Marčík procházel i stránky Greenpiss a narazil na skutečnost, že stejný profil, který upravuje

» *Bezpečnostní chyba Facebooku odhalila spoustu zajímavých souvislostí a oprávněně vzbudila zájem médií...*

energetickou řídit trollí farmy, zřizovat falešné a dezinformační stránky na Facebooku nebo přirovnávat oponenty klienta k nacistům, co jsou ochotny udělat pro své další klienty?

CO NA TO PROFESIONÁLOVÉ Z OBORU PRA MÉDIA

Bezpečnostní chyba Facebooku odhalila spoustu zajímavých souvislostí a oprávněně vzbudila zájem médií. Pozornosti samozřejmě neušlo ani tušené a prokázané spojení mezi Severní energetickou a profilem Greenpiss. Prakticky ihned vyšel článek na Aktuálně.cz z pera Heleny Truchlé, ze kterého jsme citovali i výše a který popisuje vztah mezi uholbaronem a PR agenturou. Kovandu konfrontovala i Adéla Skoupá z Deníku N.

Celé kauze se věnoval i pořad Natura Českého rozhlasu Plus, ve kterém postupy PR agentur Severní energetické kritizoval jako neetické PR profesionál Ivo Minařík. Za příklad černého boje označil provázání PR aktivit Severní energetické s profilem Greenpiss v pořadu Newsroom 24 odborník na marketing Jakub Horák.

Je příznačné, že ačkoli se pan Kovanda ohání tvrzením, že chce do diskuse o klimatické změně přinášet fakta a vyvažovat ji, pozvání diskutovat v rozhlase nepřijal. Na pozvání reagoval jen nenávisným a nesmyslným statusem na profilu Greenpiss, v němž útočil na novináře Českého rozhlasu. Velký ohlas vzbudil přístup uhelné korporace k PR i v profesionálním časopise marketérů a PRistů – Marketing a Media. Ředitelka PR klubu Michaela Pišiová se ve svém komentáři zaměřila na přínosy práce PR agentur pro neziskový sektor a suše uvedla, že „neetické projekty nejsou připraveny na krize“. Velmi obdobně hodnotí aktivity Severní energetické v čísle 04/2020 i Jan Binar, prezident Asociace komunikačních agentur: „Pokud někdo za peníze komerčního subjektu šíří obsah, aniž by jej takto označil, je to zcela jistě v rozporu s etickými kodexy. Vzbuzuje-li tento obsah nenávisť a šíří dezinformace, je to ještě závažnější porušení. A většinou se v dnešní transparentní době obrátí tato činnost proti šířiteli samotnému.“

příspěvky Greenpiss, upravuje i stránky elektrárny Chvaletice. Na scéně se tak objevuje Radek Kovanda, kterého konfrontovala v rozhovoru pro Aktuálně.cz Helena Truchlá. Citujeme: „Prostě si občas vystavím nějakou malou fakturu,“ říká Kovanda. Lidé, kteří mu tyto faktury proplácí, podle něj jsou ve vztahu se Severní energetickou. „Už to vyšlo i najevo,“ odkazuje na článek z loňského června, ve kterém server Aktuálně.cz popsal propojení kampaně Greenpiss a agentur Olmer Ad a Talk PR.

Je otázkou, zda se Radek Kovanda považuje za novináře, nebo PRistu. Jeho práce totiž není jen správa několika profilů pro Severní energetickou, ale píše i pro časopis Travel Digest a pro internetová média. Například spolupracoval s internetovým časopisem G.cz. Přehled článků pana Kovandy na serveru G.cz kromě zábavných textů (například: „6 důvodů, proč je slanina daleko lepší než opravdová velká láska“) uvádí i článek „6 povedených reklam, které ukazují, že i uhlí je sexy“. Mnohem problematičtější nám ale vzhledem k dvojroli pana Kovandy připadá článek, který zpochybňuje práci Mezivládního panelu pro změny klimatu IPCC (u něhož po odhalení Kovandy jako správce Greenpiss zmizelo jméno autora).

Panu Tykačovi musíme přiznat, že se svého kréda drží i dlouho po konci dobrodružných 90. let. V oblasti médií a PR, kde je dobrá a férová pověst tím nejcennějším, ale taková strategie přináší jen prohry. A není to nakonec jen Severní energetická, kdo je takovými nekalými praktikami postižen a ztrácí svou kredibilitu před zákazníky a partnery. Pokud jsou firmy TalkPR a Olmer Ad schopny pro Severní

Lukáš Hrábek
Milan Vítek

SBOHEM, UHLÍ

aneb proč jsme v Uhelné komisi

Foto © Laura Otýpková

Rok 2019 předznamenal konec spalování uhlí na našem kontinentu. Slovensko oznámilo, že skončí s těžbou hnědého uhlí a uhelné elektrárny zavře do roku 2024. Konec uhlí překvapivě ohlásilo také Řecko. Celkově se tak jedná již o čtrnáct evropských států, které skončí s uhlím do roku 2030. Německo chce s uhlím skončit nejpozději do roku 2038. S uhelnými elektrárnami chce navíc zavírat i jaderné a plánuje získávat více než 80 procent elektrické energie z obnovitelných zdrojů. U nás první vážnější debata o konci uhlí začala minulý rok v podobě ustanovení tzv. Uhelné komise jako reakce na rozsáhlé demonstrace studentů v rámci celosvětového hnutí Fridays for Future.

PROČ CHCEME ROK 2030

Rychlý konec všech českých uhelných elektráren do roku 2030 je nutné navrhnout zejména kvůli splnění českého podílu na ochraně globálního klimatu.

Současné plány totiž prostě nevedou k dosažení globálního cíle Pařížské dohody, tedy zastavení růstu teploty na úrovni ideálně 1,5 stupně (a maximálně 2 stupně) oproti předprůmyslovému období.

K závěru, že by země Evropské unie měly se spalováním uhlí skončit kolem roku 2030, dospěl i mezinárodní think-tank Climate Analytics, který analyzoval různé existující studie Mezinárodní energetické agentury a Mezivládního panelu pro změny klimatu (IPCC). K tomuto cíli se hlásí také Greenpeace ČR a jsme přesvědčeni, že uzavření uhelných elektráren v tomto termínu je technicky možné.

V roce 2018 české ekologické organizace zveřejnily studii německé konzultační společnosti Energynautics, která je přístupná na www.chytraenergie.info. Modelovala českou energetickou síť v roce 2030 a ukázala, že může bezpečně fungovat i bez velkých uhelných elektráren a snížit podíl uhlí v našem energetickém mixu jde velmi rychle. Více než 20 procent elektřiny ročně vyvážíme do zahraničí. Prvním a nejjednodušším krokem by tak bylo vypnout nejspínavější uhelné elektrárny (Počerady a Chvaletice), které vyrábí energii prakticky pouze na vývoz. Zisk totiž zůstává soukromým společenstvem, kdežto důsledky a externality jejich provozu platíme všichni z našich daní.

Další kroky již budou vyžadovat celou řadu opatření, od výraznější podpory úspor spotřeby energií ve všech sektorech přes náhradu odstavovaných kapacit obnovitelnými zdroji po transformaci teplárenství. To, co tento vývoj blokuje, jsou pouze zájmy firem, které mají z uhlí zisky a nechťejí se vzdát svých pozic. Naopak nahrává nám rostoucí cena emisních povolenek na CO₂, klesající cena obnovitelných zdrojů a stále větší zájem chránit klima v veřejnosti, politiků i částí firem. Konec spalování uhlí je nejrychlejším a ekonomicky jedním z nevyhodnějších opatření na ochranu klimatu, protože již existují dostupné technologie, jak uhlí nahradit. Právě těmito problémy by se měla zabývat Uhelná komise a náš zástupce Jan Rovenský v ní přijal účast proto, aby tyto varianty podporoval a snažil se o nich přesvědčit další členy.

CO JE UHELNÁ KOMISE

Zřízení Uhelné komise bylo inspirováno podobnou institucí v Německu. Tato komise je poradním orgánem české vlády, který jí má doporučit, kdy a za jakých okolností přestane Česká republika těžit uhlí a vyrábět energii jeho spalováním. Výstupy komise se očekávají už tento rok na podzim.

S účastí v Uhelné komisi jsme souhlasili po dlouhé úvaze, protože ji vnímáme jako důležitou platformu a nástroj na to, jak se pokusit prosadit co nejrychlejší odchod ČR od uhlí. Věříme, že budeme schopni datum konce uhlí v českých elektrárnách posunout co nejbližší k roku 2030. Naše účast má také pomoci celospolečenské debatě k tomuto tématu. Chceme ukázat, že spalování uhlí (zejména pak ve starých

uhelných elektrárnách) škodí zdraví českých občanů i globálnímu klimatu a že je možné s ním skoncovat mnohem dříve, než se ještě před pár lety předpokládalo. Vývoj v mnoha dalších zemích EU to dokazuje. Rychlý konec uhlí je nutně navrhovat a modelovat nejen kvůli splnění českého podílu na ochraně globálního klimatu, ale také kvůli tomu, že růst ceny emisní povolenky pro CO₂ může uhelnou energetiku zlikvidovat ještě před koncem životnosti uhelných elektráren. I proto musí Uhelná komise odpovědět na otázku, jak se bez uhlí obejít už za 10 let. Důležitým požadavkem, se kterým jsme do Uhelné komise šli, je potřeba uzavřít co nejdříve nejspínavější elektrárny, jejichž produkce jde masivně na vývoz. Ze všeho nejdříve by se měla zavřít největší česká elektrárna, s nejnižší účinností, tedy hnědouhelná elektrárna Počerady.

Spolu s rozhodnutím o ukončení spalování uhlí a konkrétními daty, kdy budou uhelné elektrárny odstaveny, musí být také řešeny otázky spravedlivé transformace uhelných regionů a zajištění pracovních míst tam, kde se uhlí dosud těží a dominantně spaluje. Výstupem musí být konkrétní a spravedlivá řešení, podložená tvrdými daty. Lidé pracující pro uhelné firmy musí vědět, že je nikdo nehájí přes palubu. Lidé z uhelných regionů si zaslouží investice do své budoucnosti.

Naše fungování v Uhelné komisi je samozřejmě podmíněno tím, že se tento orgán bude opravdu snažit najít cestu, jak rychleji chránit klima a naše ovzduší, a nestane se naopak mluvčím uhelné lobby či zbytečnou žvanírnou bez reálného dopadu.

Greenpeace ČR se nebojí hájit veřejný zájem proti přesile ani za zdánlivě nemožných podmínek, taková je naše role již od vzniku naší organizace. Jsme si vědomi, že v české Uhelné komisi je sedm organizací, které ještě v roce 2015 prosazovaly těžbu uhlí až do konce tohoto století prostřednictvím prolomení limitů těžby na dole ČSA. Naopak v komisi chybí klimatologové, zástupci čisté moderní energetiky či zástupci obcí, které těžba uhlí ohrožuje. Proto je potřeba, aby v ní byl slyšet náš hlas. Ale zároveň je potřeba, aby bylo slyšet co nejvíce hlasů i od aktivních lidí, kteří v Uhelné komisi nejsou a chtějí nám ambiciózní odklon od uhlí pomoci prosadit – ať už to budou vědci, klimatičtí aktivisté, lidé z regionů a třeba právě vy, čtenáři magazínu Greenpeace.

Jiří Jeřábek

klimatická a energetická kampaň

OHROŽENÉ DRUHY

THE DUCK-BILLED PLATYPUS (ORNITHORHYNCHUS PARADOXUS).

Ptakopysk podivný (*Ornithorhynchus anatinus*) Podle nedávné studie australských vědců je ptakopysk podivný v ohrožení. Místa, v nichž se vyskytuje, pro něj začínají být neobyvatelná – jeho původní území se zmenšilo přibližně o 40 procent. Domov ptakopysků decimuje především extrémní sucho. Mezinárodní svaz pro ochranu přírody řadí ptakopysky mezi „téměř ohrožené“ živočichy, nicméně současné jevy jeho situaci zhoršují. Podle badatelů z Univerzity Nového Jižního Walesu mohou na populace ptakopysků dopadnout klimatické změny, ohrožuje je také nedostatek vody, zásahy lidí do jejich teritoria. S ohledem na současné lesní požáry vědci urychlují výzkum ohroženosti ptakopysků, aby bylo možné dostatečně brzy přijmout ochranná opatření.